

พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสตรีเพื่อการแก้ปัญหาสังคม

Buddhism and Development of Women to Solve Social Issues

สามารถ บุญรัตน์

Samart Boonrat

นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

บทความนี้ผู้เขียนได้ศึกษาถึงมิติการพัฒนาบทบาทของสตรีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันซึ่งจะนำเสนอ ๒ ส่วน คือ ข้อมูลของสตรีทั่วไป และ การพัฒนาสตรีตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งผลการศึกษาพบว่า สตรีในอดีตทั่วไปจะไม่ได้รับความเท่าเทียม ส่วนใหญ่ผู้ชายหรือสังคมจะกำหนดให้สตรีเป็นมารดาของบุตรและภรรยาของสามี ซึ่งอยู่เฉพาะในบ้าน ไม่ได้รับสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค เพราะวัฒนธรรม และเพศภาวะแต่ในสมัยสุโขทัย สตรีได้รับความเท่าเทียมกับบุรุษ และบางยุคอยู่คู่แบบเคียงบ่าเคียงไหล่กับบุรุษ เช่น สมเด็จพระศรีสุริเยทศ เป็นต้น แต่เมื่อโลกหรือโครงสร้างทางสังคมเปลี่ยนไป ทำให้สตรีได้รับความเป็นธรรม และความเสมอภาคกับบุรุษ ซึ่งกำหนดไว้ในกฎหมาย จนนำไปสู่การเป็นผู้นำในระดับต่างๆ ในที่สุด

พระพุทธศาสนายกย่องให้ความเท่าเทียมกันระหว่างชายหญิงกว่า ๒,๕๐๐ ปี ในฐานะเพื่อน ผู้ร่วมเกิด แก่ เจ็บ และตาย และการอนุญาตให้สตรีบวชจึงเป็นก้าวแรกที่จะให้ความเป็นธรรมแก่สตรี ดังนั้น การพัฒนาสตรีตามแนวพระพุทธศาสนา ผู้เขียนใช้หลักไตรสิกขา หลักบุญกิริยาวัตถุ หลักอริยสัจ และหลักเบญจศีล ให้เป็นมิติการพัฒนาบทบาทของสตรีให้เกิดศักยภาพในการทำหน้าที่ของความเป็นชาวพุทธอย่างเต็มที่ จนนำไปสู่การแก้ปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นด้วยการศึกษาธรรม การเผยแพร่ธรรม การปฏิบัติ และการปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาเพื่อให้มนุษย์ทุกคนได้รับความสุขและพบกับเป้าหมายของชีวิตอย่างแท้จริง นั่นคือ พระนิพพาน

Abstract

This paper to study the dimensions of the role of women from past to present, which said two parts : That of women generally and the development of women by the religion. The study found that Women in general are not equal. Most men are socially defined as mother, wife, son and husband. It is only in the home. If you like freedom and equality. The Bangkok Sukhothai era culture and gender, but women have equality with men. And a pair of side by side with men as the King of Sri Suriyothai, but on the structure of social change. It's not fair. And equality with men. Which is defined in law. It led to the leadership at various levels in most.

Buddhism, considered to be equal between males and females than 2,500 over the years as to who caused the pain and death, and to allow the ordination of women is the first step to ensure fairness to women by the Women Development. the Buddhism. The author is primarily threefold. Noble and I are the main verbs are Ebyhsil. The dimensions of the potential role of women in the act of a Buddhist fully. It leads to social problems that occurred with the Dhamma. Dissemination of fair treatment and protection of all human life to be happy and to meet the goal of life is truly Nirvana.

๑. บทนำ

จากอดีตจนถึงปัจจุบันบทบาทของสตรีอยู่ในฐานะผู้เดินตามบุรุษ เพราะความแข็งแรงกว่าของเพศชาย หรือบางทีเพราะคติความเชื่อของศาสนาระบุว่า พระเจ้าสร้างบุรุษก่อนสร้างสตรี หรือบางทีอาจเป็นเพราะการหล่อหลอมทางวัฒนธรรม หรือเป็นเพราะปัจจัยทางจิตวิทยา และชีววิทยาจึงทำให้สตรีตกในภาวะที่จำยอมเป็นเบี้ยล่างของบุรุษ บุรุษจึงสร้างข้อกำหนดการปฏิบัติที่ค่อนข้างเอาเปรียบแก่สตรี บางสังคม สตรีแทบไม่มีโอกาสในการศึกษา บางสังคมสตรีถูกกำหนดบทบาทให้อยู่แต่ในบ้าน และให้เรียนรู้อาชีพความเป็นแม่และภรรยา แต่ถึงอย่างไรก็ตามในปัจจุบัน บทบาทของสตรีได้เปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปอย่างมากมาย กล่าวคือ สตรีได้กลายมาเป็นผู้นำประเทศ ผู้นำองค์กร ผู้นำชุมชน และเป็นผู้บริหารระดับสูงของรัฐ เป็นต้น เพราะกฎหมายรัฐธรรมนูญได้ให้สิทธิ เสรีภาพแก่สตรีให้มีสิทธิเท่าเทียมกันตามกฎหมาย

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแรกๆที่ให้สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคแก่สตรีในการยกระดับสตรีให้มีความเท่าเทียมกับบุรุษ รวมทั้งให้โอกาสสตรีในการบวชเพื่อการแสวงหาแห่งความสงบสุขเพื่อให้เกิดการพัฒนาบทบาทในการป้องกันปัญหาทางสังคมที่จะเกิดขึ้น ส่วนปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น

แล้วสตรีก็มีบทบาทในการเข้าไปคลี่คลายปัญหาให้สงบลงได้ รวมทั้งบทบาทความเป็นอุบาสิกา ช่วยการวางพื้นฐานทางการปฏิบัติธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาอีกด้วย ดังบุคคลในอดีตที่เป็นตัวอย่างคือ นางวิสาขา มหาอุบาสิกา นางชูชชุตรา พระธรรมทินนาเถรี ส่วนปัจจุบันสตรีในพระพุทธศาสนาสามารถแสดงบทบาท ศักยภาพและความสามารถให้เป็นที่ประจักษ์ ในการแสดงบทบาทหน้าที่ความเป็นอุบาสิกาและการแก้ปัญหาสังคม ดังเช่น ภิกษุณีธัมมฉันทา แม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุต เป็นต้น การพัฒนาของสตรีไม่มีข้อจำกัด เพราะพระพุทธศาสนาไม่เชื่อเรื่องของชนชั้น ไม่เชื่อเรื่องกำเนิดชาติตระกูล ที่จะนำมาเป็นข้ออ้างใดๆ เรื่องเหล่านี้ไม่อยู่ในขอบข่ายของการพัฒนาสตรี แม้แต่คนพิการ (นางชูชชุตรา) ยังพัฒนาไปสู่เป้าหมายหรือความสามารถที่จะบรรลุมรรคผลนิพพานได้ พระพุทธศาสนาเชื่อเรื่องกรรมที่จะทำตนให้ดีหรือชั่วก็ได้ เชื่อว่า คนเราสามารถที่พัฒนาศักยภาพได้เท่าๆ กัน และมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการแสวงหาความสงบภายในได้ทั้งสิ้น

๒. ความหมาย และความสำคัญของสตรี

คำว่า “สตรี” เป็นศัพท์ภาษาสันสกฤต หมายถึง สุภาพสตรี หรือผู้หญิง (women) ส่วนในภาษาบาลีมีคำที่ใช้เรียกอยู่หลายคำ คือ คำว่า อิตถิ หรือ อิตถิเพศ (ผู้หญิงสาว) สตรี^๑ ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า สตรี (สตริตรี) หมายถึง ผู้หญิงหรือเพศหญิงคู่กับบุรุษ^๒

สตรีเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่อยู่คู่กับบุรุษ เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างปัญหาและแก้ปัญหาทางสังคมต่างๆ กับบุรุษ หรือเป็นส่วนหนึ่งของการรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกัน แต่ที่ผ่านมาบุรุษที่มีอำนาจได้กำหนดบทบาทของสตรีในการเป็นมารดาของบุตรเป็นผู้ ให้กำเนิดบุตร เป็นผู้ดูแลบ้าน รวมทั้งการกำหนดให้สตรีเป็นผู้เดินตามบุรุษ แนวคิดรูปแบบนี้จึงเป็นไปเกือบทุกมุมในโลก บุคโคเฟน และมอร์แกน กล่าวว่า ในยุคเริ่มแรก สังคมส่วนใหญ่ สตรีมีอำนาจและเป็นฝ่ายปกครองบุรุษ แต่ข้อสรุปดังกล่าวไม่เป็นที่ยอมรับในหมู่นักมานุษยวิทยาในปัจจุบัน เพราะอำนาจที่มีไม่เป็นที่เปิดเผยต่อสาธารณชน จากการสำรวจพบว่า สตรีถูกกีดกันออกจากกิจกรรมในสังคมเพราะบทบาทความเป็นแม่ และความเป็นภรรยา ในศาสนาอิสลาม ระบุว่า อัลลอฮ์ได้ทรงสร้างชายและหญิงให้มีบทบาทในสังคม

^๑ พระมหากมล ถาวโร (มังคัม), การศึกษาวิเคราะห์บทบาทสตรีในพระพุทธศาสนา : ศีกษากรณีเฉพาะบทบาทของสตรีในสังคมไทยปัจจุบัน, วิทยาลัยพุทธศาสตร์อานันทมหิดล, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.) หน้า ๑๙.

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑๕.

โครงสร้างทางสรีระของหญิงเหมาะให้สตรีทำหน้าที่ในฐานะของมารดาซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างครอบครัวที่มั่นคงและอบอุ่น^๓ ซึ่งมีความคล้ายกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่ระบุว่าถึงหน้าที่ของมารดาและภรรยาที่จะต้องปฏิบัติกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตน^๔ ส่วนภายในบ้านนั้นจะต้องมอบให้สตรีเป็นใหญ่ภายในบ้านหรือครอบครัวส่วนฝ่ายบุรุษจะให้เป็นที่ใหญ่อกบ้านคือ การที่จะต้องหาเลี้ยงครอบครัวและจะต้องยกย่องในฐานะภรรยาของตน ซึ่งมองในแง่ของการแบ่งหน้าที่กันทำมากกว่าที่จะเก็บสตรีไว้ในบ้านเท่านั้น

สังคมในอดีตจนถึงปัจจุบันจึงเป็นสังคมที่บุรุษเป็นใหญ่^๕ นอกบ้านหรือในส่วนที่จะต้องเกี่ยวข้องกับสังคม จึงทำให้ความร่วมมือของสตรีในกิจกรรมทางสังคม ถูกกีดกันออกไปโดยที่บุรุษมีความเห็นว่า สังคมอยู่ที่บุรุษเป็นผู้รับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียวจึงไม่ค่อยเปิดโอกาสให้กับสตรีเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมหรือการเป็นผู้นำ ดังจะเห็นได้จากผู้นำทางสังคมล้วนเป็นบุรุษ อย่างไรก็ตามบทบาทของสตรีในสังคมโลกเริ่มมีบทบาทมากขึ้นไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา จนมาถึงปัจจุบันความเสมอของสตรีเท่าเทียมกับบุรุษมากขึ้น และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ที่สำคัญบทบาทของสตรีได้รับการพัฒนา จนนำไปสู่การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในหลายประเทศ และเป็นผู้นำองค์กรต่างๆ ผู้นำชุมชนและผู้นำกลุ่มอาชีพต่างๆ

๓. พัฒนาการของสตรีกับสถาบันชาติ

ในยุคสุโขทัยเป็นยุคที่ฐานะของสตรีในครอบครัวไทย ทัดเทียมกับผู้ชาย นอกจากนั้นยังเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุข และเป็นผู้ซึ่ง ผู้ชายจะต้องฝากฝังบ้านช่องและบุตร ให้อยู่ในความคุ้มครองได้ด้วยควมไว้วางใจ และสตรีไทยยังเป็นนักรบได้เช่นเดียวกับบุรุษ มีความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวไม่น้อยกว่าบุรุษ ข้อเท็จจริงนี้แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยในอดีตนั้น มิได้เห็นว่าสตรีมีฐานะต่ำต่อกว่าบุรุษ ตรงกันข้าม กลับรับรองว่า สตรีมีหน้าที่ต่อสังคมและต่อบ้านเมืองเช่นเดียวกับบุรุษทุกประการแต่ก็มีบางยุค (กรุงศรีอยุธยา) ที่สตรีไทยต้องตกเป็นรองผู้ชาย^๖ ในยุคนี้เองจึงมีคำกล่าวที่ว่า ผู้ชายเป็น

^๓ มุขำหมัดซาก็ เจ๊ะหะ, **บทบัญญัติเกี่ยวกับสตรีในอิสลาม**, มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา, ๒๕๕๔, หน้า ๖.

^๔ ดูในลึงคาลกสูตร ที.ปา. (ไทย) ๑๑ / ๒๖๙ / ๒๑๔.

^๕ บุคโคเฟน และมอร์แกน, อ้างใน ปราณี วงศ์เทศ, **เพศและวัฒนธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๓-๔.

^๖ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมทย์, **สตรีไทยในทรรศนะ คึกฤทธิ์**, อ้างใน สมบัติ ภูกาญจน์ <http://www.siamrath.co.th/web/?q=node/38530> ๑๐ เมษายน ๒๕๕๕

ข้างทำหน้า ผู้หญิงเป็นข้างทำหลัง^๙ หรือคำว่า “การคลุมถุงชน” เพราะสตรีเป็นเพียงทรัพย์สินอย่างหนึ่งของผู้ปกครอง สตรีจึงอยู่ในภาวะจำยอมทางสังคมในยุคนั้น แม้ผลการศึกษาพบว่า สถานภาพทางเพศของสตรีไม่มีความเท่าเทียมกับบุรุษด้วยแนวคิดบริบททางวัฒนธรรมที่หล่อหลอมและมีอิทธิพลต่อเพศวิถีและเพศสภาวะของสตรีที่ก่อให้เกิดความแตกต่างทางเพศที่มากกว่าทางสรีระ ธรรมชาติหรือชีววิทยา ไม่ว่าจะในทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม^{๑๐} แต่ถึงอย่างไรบทบาทของสตรีด้านเศรษฐกิจครอบครัวจะมีส่วนร่วมอยู่ไม่น้อย เพราะสตรีส่วนใหญ่รู้จักทำมาค้าขายในหมู่บ้านหรือการทำเกษตรกรรม กสิกรรม และการเลี้ยงสัตว์พื้นบ้าน เป็นต้น ส่วนในด้านการบริหารบ้านเมืองหรือการปกป้องบ้านเมือง บทบาทของสตรีได้รับการยกย่องซึ่งสตรีบางท่านถูกสร้างอนุสาวรีย์เพื่อการเคารพบูชา ดังกรณี ท้าวสุนารี^{๑๑} สมเด็จพระศรีสุริเยทศทิพย์ ท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร^{๑๒} และสตรีอีก ๓ ท่านที่ได้ร่วมรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับนักรบชายชาวบ้านบางระจัน คือปล้อง แพง และเพ็ญ^{๑๓} เป็นต้น ในสมัย จอมพล ป.พิบูลสงคราม ท่านได้จัดตั้งกองทหารหญิงขึ้น โดยมอบให้กรมยุทธศึกษาทหารบก จัดทำหลักสูตรนักเรียนนายร้อยหญิง แบ่งเป็นภาควิชาการ ๑ ปี ภาคปฏิบัติ ๖ เดือน โดยมีการเรียนการสอนภาควิชาการ จำนวน ๑๓ วิชา ได้แก่ วิชาทหารราบ ทหารม้า ทหารปืนใหญ่ ทหารช่าง ทหารสื่อสาร ทหารอากาศ ยุทธวิธี แผนที่ จิตวิทยา กฎหมาย ศีลธรรม สุขวิทยา อนามัยและไอพีซี และจะต้องกล่าวคำสัตย์ปฏิญาณว่า “ฉันจะพลีชีพให้สมกับเกียรติของทหาร คือตายในสนามรบฉันจะเทิดทูนไว้ซึ่งเกียรติของชาติ คือ สงวนความเป็นดอกไม้งามของไทยฉันจะทูลเหนือหัวซึ่งเกียรติของทหารหญิง คือ แม่พิมพ์ที่ดีคุณงามความดีที่จะยึดมั่นไว้ ให้นึกแน่นกว่าขุนเขา ส่วนความเสียสละเพื่อชาติ จะให้เบากว่าปยุหน่น”

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๘๖ เกิดเหตุผันผวนในวงการเมืองของไทย ทำให้ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ต่อมากระทรวงกลาโหมมีคำสั่งเปลี่ยนสถานะนายร้อยหญิงและนายสิบหญิง เป็นข้าราชการกลาโหมพลเรือนประเภทสามัญทั้งหมด ซึ่งเป็นนายร้อยหญิง

^๙ “ผู้ชายเป็นข้างทำหน้า ผู้หญิงเป็นข้างทำหลัง” ผู้เขียนเข้าใจว่า เป็นการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสตรีในการดูแลครอบครัว ดูแลบุตรธิดาและการผลิตอาหารเพื่อส่งเสบียงเข้าช่วยเหลือทหารในยามศึก เพราะการต่อสู้กับข้าศึกจะต้องใช้ช้างและกำลังของผู้ชาย ผู้ชายจึงเป็นแนวหน้าในการออกรบส่วนผู้หญิงจึงเป็นแนวหลัง.

^{๑๐} การุณย์ลักษณ์ พลหโยธิน, **ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานภาพทางเพศกับการเมือง**, วารสารวิจัยรามคำแหง ปีที่ ๑๑ ฉบับพิเศษ ๑ เดือน กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๑.

^{๑๑} ดูใน <http://kanchanapisek.or.th/kp8/nrs/nrs201.html> ๑๐ เมษายน ๒๕๕๕

^{๑๒} ดูใน ผู้จัดการ Online, **สตรีวีรสตรี ๔ ภาค**, <http://www.manager.co.th/Travel/ViewNews.aspx?NewsID=953000074911>

^{๑๓} สุรศักดิ์ ชวายนันท์ (๒๕๕๓), **๓ วีรสตรีไทยที่ถูกกลืน ในศึกบางระจัน**, อ้างใน <http://www.oknation.net/blog/surasakc/2010/04/09/entry-1> ๑๐ เมษายน ๒๕๕๕

รุ่นแรกและรุ่นเดียวของประเทศไทย ปัจจุบันนักเรียนนายร้อยหญิงของไทยได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบ จากที่เคยฝึกให้เป็นเหล่ารบ ก็ได้เปลี่ยนมาเป็นเหล่าสนับสนุนแทน คือ นักเรียนแพทย์ทหาร วิทยาลัย แพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้าและนักเรียนพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก^{๑๒}

ด้านการศึกษาของสตรีเป็นไปโดยธรรมชาติ กล่าวคือ การเรียนรู้จากประสบการณ์ทางสังคม จากผู้เป็นพ่อ เป็นแม่โดยเฉพาะผู้เป็นแม่พยายามถ่ายทอดสรรพวิชาชีพในครอบครัวให้กับลูกสาว ตลอดมา จนกระทั่งได้รับโอกาสในสมัยรัชกาลที่ ๔ พระองค์ทรงสนับสนุนให้คณะมิชชันนารีอเมริกัน ตั้งโรงเรียนราษฎร์สำหรับนักเรียนสตรีแห่งแรกของเมืองไทย เพื่อให้การเฟื่องฟูของสตรีให้คนไทยมีความรู้ในภาษา วรรณคดี และวิทยาการของตะวันตกที่จังหวัดเพชรบุรีเมื่อปีพ.ศ. ๒๔๐๘ ปัจจุบันคือ โรงเรียนอรุณประดิษฐ์ ในการศึกษาระยะเริ่มแรกนั้น นอกจากเรียนหนังสือแล้วยังได้ฝึกสอนวิชา เย็บปักถักร้อย ต่อมาโรงเรียนได้ชื่อว่า เป็นโรงเรียนหัตถกรรม หรือโรงเรียนอุตสาหกรรม และนับว่าเป็นโรงเรียนอาชีพศึกษาสอนวิชาตัดเย็บเสื้อผ้าสำหรับสตรีแห่งแรกในประเทศไทย^{๑๓}

สรุปความว่า สตรีมีความผูกพันกับสถาบันชาติไทยมาโดยตลอด ซึ่งอยู่ในฐานะที่เท่าเทียมกับบุรุษในยามบ้านเมืองมีข้าศึกมารุกรานก็ออกรบเคียงบ่าเคียงไหล่และการดูแลทหารที่บาดเจ็บจากการสู้รบ ซึ่งปรากฏนามวีรสตรีหลายท่าน ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ท่านก็ได้สร้างกองกำลังสตรีขึ้นมาเพื่อปกป้องชาติไทยอีกด้วย ในยามบ้านเมืองปกติก็มีบทบาทหน้าที่ในการดูแลครอบครัว ดูแลบุตรธิดา ช่วยในการทำมาค้าขาย ทำเกษตรกรรม ส่วนในสมัยอยุธยา สตรีต้องตกอยู่ในฐานะ ตกต่ำกว่าบุรุษ เพราะความเชื่อของพราหมณ์ที่แม่อำนาจเรื่องเทพเจ้า จนพระมหากษัตริย์ทรงเปรียบเหมือนสมมติเทพ แม้กระนั้นคนไทยก็ยังยกย่องสตรีให้เป็นใหญ่ จนสตรีในประวัติศาสตร์บางท่านก็ถูกสร้างอนุสาวรีย์ เพื่อการเคารพบูชาในพระคุณ ในฐานะผู้รักษาชาติไทยให้เป็นอิสระจากการเป็นเมืองขึ้นของชนชาติอื่น และมีคำเรียกสตรีในการยกย่อง ดังคำว่า แม่บ้าน แม่ทัพ แม่โพสพ เป็นต้น ส่วนการศึกษาของสตรีได้รับโอกาสที่จะแสวงหาความรู้ทางวิชาการ และวิชาชีพจากคณะมิชชันนารี เป็นต้นมา

^{๑๒} การถือกำเนิดนายทหารหญิงของไทย, อ้างใน <http://atcloud.com/stories/74557> ๑๐ เมษายน ๒๕๕๕

^{๑๓} หอบรรณสารสนเทศ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, **โฉมหน้าใหม่ของการศึกษาไทยในสมัยรัชกาลที่ ๔**, อ้างใน <http://archive.lib.kmutt.ac.th/index.php?option=com> ๑๐ เมษายน ๒๕๕๕

๔. บทบาททางสังคมของสตรีในปัจจุบัน

ปัจจุบันคงปฏิเสธไม่ได้ถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม และวัฒนธรรมของต่างชาติที่ไหลเข้ามาสู่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งระบบการศึกษาที่เปิดโอกาสให้สตรีได้พัฒนาตนเองจึงนำสู่การมีวิชาชีพที่หลากหลาย รวมทั้งบทบาทของสตรีในด้านต่างๆ ก็เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันได้รับแรงกระตุ้นสนับสนุน และการยอมรับในความสามารถของสตรีมากขึ้น จากที่เคยอยู่ในบ้าน มีหน้าที่ของความเป็นแม่และภรรยา สตรีจำนวนไม่น้อยที่ไม่ยอมแต่งงานเพราะภาระหน้าที่ทางสังคม แต่ก็มีไม่น้อยที่ถึงแม้จะแต่งงานก็สามารถประสบผลสำเร็จในการงานหน้าที่ ดังกรณี นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีหญิงคนแรกประเทศไทย นางสิริมาโอบันตาราไนเยกุมาราตุงคะ นายกรัฐมนตรีหญิงคนแรกของโลก หรือแม่แต่นางออง ซาน ซูจี ที่พยายามต่อสู้กับรัฐบาลทหารพม่าเพื่อให้รับความเป็นธรรม เป็นต้น ก็น่ายกย่องมิใช่น้อย อย่างไรก็ตามสังคมก็พยายามบอกว่าบทบาทสตรีเพิ่มมากขึ้น แต่ดูสถิติโพลกลับชี้ว่า บทบาทสตรีไทยในปัจจุบันเมื่อเทียบกับอดีต แยกได้สำรวจความคิดเห็นจากประชาชนทุกสาขาอาชีพทั่วประเทศ เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๓ พบว่าร้อยละ ๕๒.๘๑ เห็นว่า แยก เพราะซึมซับรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามามากเกินไป ส่วนร้อยละ ๓๕.๒๙ เห็นว่าเพิ่มขึ้นเพราะเห็นได้จากองค์กรหรือการรณรงค์สิทธิบทบาทของสตรีมากขึ้น สตรีมีบทบาทเป็นผู้นำผู้บริหารในหลากหลายสาขาอาชีพมากขึ้น และร้อยละ ๑๑.๙๐ เห็นว่าเหมือนเดิมเพราะ ยังยึดติดอยู่กับคำสอนเก่าๆ ซ้ำๆ ไม่กล้าแสดงออกเท่าที่ควร^{๑๔} แม้ภาคการเมืองระดับชาติสตรีมีโอกาสเข้ามาทำหน้าที่ ส.ส. และ ส.ว. เพียง ๑๕.๘%^{๑๕} ส่วนภาคการเมืองท้องถิ่นกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นได้สำรวจสตรีในระดับผู้บริหารท้องถิ่นปี ๒๕๕๓ พบว่ามีนายกสตรีขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศทั้งหมด ๔๕๙ คนหรือเพียง ๕.๘๕%^{๑๖} จากทั้งหมด ๗,๘๕๓ แห่ง^{๑๗}

จากสถานการณ์ ดังกล่าวนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ในฐานะนายกรัฐมนตรีหญิงไทย มีนโยบายก่อตั้งกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี จังหวัดละ ๑๐๐ ล้านบาทโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำหรือปลอดดอกเบี้ย ในการสร้างโอกาสให้สตรีเข้าถึง แหล่งทุนสำหรับการลงทุน เพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือสำหรับการส่งเสริมและพัฒนาไปสู่การ

^{๑๔} ดุสิตโพล, อ้างใน <http://www.tnnthailand.com/news/details.php?id=16346> ๑๑ เมษายน ๕๕

^{๑๕} ปัทมา ว่าพัฒนาวงศ์, **วารสาร ประชากรและการพัฒนา**, (ออนไลน์), สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๖ พ.ศ. ๒๕๕๔.

^{๑๖} กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, **ข้อมูลผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น**, ข้อมูล ณ วันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๓

^{๑๗} ส่วนวิจัยและพัฒนาระบบ รูปแบบและโครงสร้าง สำนักพัฒนาระบบ, **รูปแบบและโครงสร้าง**, กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, ข้อมูล ณ วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๔

สร้างสวัสดิภาพ หรือสวัสดิการให้แก่สตรี ๒) เป็นแหล่งเงินทุนเพื่อการพัฒนาศักยภาพสตรี เครือข่ายสตรีการเฝ้าระวัง และดูแลปัญหาของสตรีตลอดจนการช่วยเหลือเยียวยาสตรีที่ประสบปัญหาในทุกรูปแบบ การรณรงค์ให้สังคมเข้าใจปัญหาสตรีในทุกมิติ การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิสตรี ๓) เป็นแหล่งเงินทุนเพื่อการส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมในการพัฒนาบทบาทสตรีและแก้ไขปัญหาสตรีขององค์กรต่างๆ การสร้างภาวะผู้นำการพัฒนาองค์ความรู้คุณภาพชีวิต รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของสตรี ๔) เป็นแหล่งเงินทุนเพื่อการสนับสนุนโครงการอื่นๆ ที่เป็นการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสตรีตามที่คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีแห่งชาติ พิจารณาเห็นสมควร^{๑๘} ดังนั้น กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีนับว่าเป็นอีกมิติการพัฒนาสตรีอย่างหนึ่งที่จะเข้ามาช่วยให้สตรีสามารถเสริมสร้างศักยภาพในหลายด้านๆ ให้ปรากฏแก่สังคมต่อไป แต่ถึงอย่างไรก็ตามแม้ว่าสตรีจะเป็นผู้นำประเทศ ผู้นำองค์กร ผู้นำชุมชน หรือผู้บริหารระดับสูงก็ยังคงต้องเกี่ยวข้องกับบทบาทหลักคือ บทบาทความเป็นมารดาของบุตรและภรรยาที่ดีของสามี ดังพระราชดำรัสของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ความว่า สตรีไทยในยุคปัจจุบัน มีความคิดที่ก้าวหน้า และทันสมัยมากขึ้น จึงมีส่วนร่วมอย่างสำคัญ ในการพัฒนาประเทศ การส่งเสริมภูมิปัญญาของสตรีไทยที่สืบเนื่องกันมานับแต่โบราณกาล จวบจนปัจจุบันได้ก่อให้เกิดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม อันเป็นความภาคภูมิใจยิ่งของชาวไทย และการธำรงความภาคภูมิใจนี้ไว้ให้ยั่งยืน ย่อมเป็นหน้าที่ของสตรีไทยทุกคน ที่จะต้องช่วยกันรักษา และเชิดชูเอกลักษณ์ ทางวัฒนธรรมของชาติ ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้สืบทอดไปยังอนุชนรุ่นต่อไปโดยไม่ขาดสาย และทรงมอบหน้าที่สำคัญของสตรีไทยให้มีเบื้องต้น ๔ ประการ คือ ๑) พึ่งทำหน้าที่ แม่ให้สมบูรณ์ ๒) พึ่งทำหน้าที่ของแม่บ้าน ๓) พึ่งรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นสตรีไทย และ ๔) พึ่งฝึกฝนตนเองให้มีความรู้ความสามารถยิ่งขึ้น^{๑๙}

สรุปความว่า บทบาทของสตรีเพิ่มขึ้นจากอดีตเพราะการเปลี่ยนแปลงของวิถีโลก และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม สตรีจากที่เคยเป็นผู้ตามมาโดยตลอดกลับมาเป็นผู้นำประเทศ ผู้นำองค์กร ผู้นำชุมชน หรือผู้นำท้องถิ่น แม้ว่า โพลจะชี้ว่า บทบาทของสตรีจะแย่ง แต่ข้อมูลที่ประจักษ์กลับทำให้เห็นว่า การพัฒนาบทบาทของสตรีเพิ่มขึ้นโดยซ้ำๆ เพราะเหตุว่า สตรีส่วนใหญ่ยังคงติดอยู่กับค่านิยม และมีทัศนคติแบบเก่า แม้ว่าสตรีจะสามารถเพิ่มความสามาร และศักยภาพในด้านต่างๆ

^{๑๘} สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ๒๕๕๕, **คู่มือกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี**, อ้างใน http://www.gender.go.th/womenfund/pdf/fund/fundwomen_21022555.pdf ๑๑ เมษายน ๕๕

^{๑๙} พระราชดำรัสในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ทรงเปิดงานโครงการรวมพลังสตรีไทย เกิดไต่องค์กราชนิ และพระราชทานวันสตรีไทย ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร พระราชวังดุสิตวันศุกร์ที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๔๖, อ้างใน <http://gender.dip.go.th> ๑๑ เมษายน ๕๕

ได้แต่ก็ยังคงน้อยกว่าบทบาทของบุรุษ ดังนั้น รัฐบาลจากอดีตจนถึง พ.ศ.๒๕๕๐ ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบทบาทสตรีน้อยมาก จึงทำให้สตรีมีพัฒนาการด้านบทบาททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่ค่อนข้างช้ากว่าบุรุษหากมองในแง่ของกฎหมายรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ.๒๕๕๐ ได้ยกสตรีให้เท่าเทียมกับบุรุษนั้น ก็แปลว่า บทบาทของสตรีไทยได้รับการพัฒนาและความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเต็มที่เมื่อ ๑๐ กว่าปีที่ผ่านมาและอย่างเป็นทางการ

๕. สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของสตรีในปัจจุบัน

อดีตที่ผ่านมาสตรีอยู่ในฐานะผู้ถูกกระทำ หรือ การกำหนดสถานภาพและบทบาทแห่งการกระทำซึ่งเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของสตรีในทั่วทุกมุมโลก ไร้ซึ่งความเสมอภาคกันระหว่างเพศ เมื่อโลกเปลี่ยนแปลงไป สตรีจึงเกิดการเรียกร้องสิ่งที่ขาดหายไปอย่างไม่เท่าเทียมกัน และประกอบกับปัญหาของสตรีที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย ๓ ประการ คือ ๑ การถูกทารุณกรรมทางเพศ ๒ การถูกข่มขืนการถูกข่มขืนและความรุนแรงในครอบครัวทำที่ของผู้หญิงที่เปลี่ยนไปจากเดิม และ ๓ การเรียกร้องสิทธิทางการเมืองและเสรีภาพทางสังคม^{๒๐} และแม้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมายที่ว่าด้วยพันธสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ จำนวน ๗ ฉบับ^{๒๑} โดย**คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ** เป็นผู้รับผิดชอบดูแลที่กล่าวรับรองและเป็นพันธกิจหลักในการปกป้องเด็ก สตรีและคนพิการ ให้ได้รับความสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคอย่างเท่าเทียมกันโดยที่พยายามมุ่งเน้นไปที่การไม่เลือกปฏิบัติแก่ผู้ใด ดังนั้น การที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกภาคีสันติสัญญาระหว่างน่าจะสามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ให้ทุเลาเบาบางได้ แต่ทำไมปัญหาที่กล่าวมาจึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและยังไม่หมดไปแม้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้ระบุถึงประเด็นเหล่านี้ก็ตาม

รัฐธรรมนูญที่มีผลใช้บังคับในช่วงที่การเมืองมีความเป็นประชาธิปไตยอยู่บ้างจะปรากฏบทบัญญัติว่าด้วยความเสมอภาคของบุคคลโดยทั่วไปโดยมิได้ระบุถึงความเสมอภาคทางเพศอยู่อย่างเฉพาะเจาะจงมีเพียง ๔ ฉบับเท่านั้นที่รับรองความเสมอภาคระหว่างชายและหญิงไว้อย่างชัดเจน รัฐธรรมนูญ ๔ ฉบับได้แก่ ฉบับที่ ๑ พระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญการปกครองสยามชั่วคราว พ.ศ. ๒๔๗๕ ฉบับที่ ๒ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๗ ฉบับที่ ๓ รัฐธรรมนูญ

^{๒๐} ข้อมูลจากสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, อ้างใน <http://www.women-family.go.th/wofa/home.php> ๑๑ เมษายน ๕๕

^{๒๑} **คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ**, พันธกรณีระหว่างประเทศ, http://www.nhrc.or.th/menu_content.php?doc_id=29 ๑๒ เมษายน ๒๕๕๕

แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๓๔ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๓๔ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๘ (ฉบับที่ ๕) และ ฉบับที่ ๔ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐^{๒๒} จนมาถึงรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน คือ รัฐธรรมนูญไทย ฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้ระบุในหมวดสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย หลายมาตราถึงสิทธิ และเสรีภาพ ของสตรีกับบุรุษอย่างเท่าเทียมกันในฐานะความเป็นมนุษย์ ทั้งบุรุษและสตรีสามารถดำเนินชีวิตอย่างอิสระได้เท่าๆ กัน ไม่ว่าทั้งการกระทำ การพูด และการเสนอความคิดเห็นที่ไม่กระทบถึงสิทธิ และเสรีภาพของบุคคลอื่น หรือการกระทำนั้นไม่ละเมิดกฎหมายย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ซึ่งใครๆ ก็ไม่สามารถจะจำกัดสิทธิ และเสรีภาพในความเป็นหญิงชาย ประกอบด้วย บททั่วไปเกี่ยวกับการใช้อำนาจและการคุ้มครอง สิทธิ ในกระบวนการยุติธรรม สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชน สิทธิ และเสรีภาพในการศึกษา สิทธิในการได้รับบริการ สาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน เสรีภาพในการชุมนุมและการสมาคม สิทธิชุมชน และสิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ จะเห็นได้ว่า ความเป็นสตรีในปัจจุบันมีสิทธิ และเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกับบุรุษ จึงไม่มีข้อจำกัดด้านเพศอีกต่อไปที่จะนำมาอ้างเพื่อเอารัดเอาเปรียบต่อกันระหว่างเพศหญิงชาย แม้แต่ความเสมอภาคก็เช่นกันในส่วนที่ ๒ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา ๓๐ ระบุว่า “บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิดเชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้”^{๒๓}

อย่างไรก็ตามแม้ว่าสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคจะได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกันตามกฎหมายรัฐธรรมนูญระหว่างหญิงชาย แต่การศึกษาเรื่องความเสมอภาคของประชาชนทุกสาขาอาชีพทั่วประเทศ จำนวน ๒,๐๒๙ คนระหว่างวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ - ๒ มีนาคม ๒๕๕๔^{๒๔} ผลปรากฏว่า

^{๒๒} มาลี พุทษ์พงศาวิไล, รัฐธรรมนูญกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของสตรี, อ้างใน <http://old.women-family.go.th/women2/GenderNew/Article/womenright.pdf> ๑๒ เมษายน ๒๕๕๕

^{๒๓} ดูในรัฐธรรมนูญไทย ฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๐ ตามหมวด ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

^{๒๔} ดุสิตโพล, สิทธิเสมอภาค ของ สตรีไทย ณ วันนี้, มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ๒ มีนาคม ๒๕๕๔.

สิทธิเสมอภาคของสตรี ในทัศนะของประชาชน

อันดับ ๑	ความเสมอภาคระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย	๔๐.๑๘ %
อันดับ ๒	การแสดงออก/การใช้สิทธิต่างๆที่มีอย่างเต็มที่	๑๘.๓๓ %
อันดับ ๓	การได้รับโอกาสในการทำงาน/การประกอบอาชีพที่หลากหลาย	๑๕.๒๐ %
อันดับ ๔	ความสามารถในการดูแล/บทบาทของการเป็นผู้นำในครอบครัว	๑๔.๕๕ %
อันดับ ๕	ไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชายควรตระหนัก ให้ความสำคัญให้เกียรติและเคารพ ยกย่องซึ่งกันและกันมากกว่านี้	๑๑.๗๔ %

สิทธิเสมอภาคของสตรี ในทัศนะของประชาชน

อันดับ ๑	สตรียังโดนกดขี่เอาเปรียบจากเพศชาย ถูกล่วงละเมิดทางเพศ ถูกข่มขืน/กีดกัน/สาปแช่งใจ มีเมียน้อย	๓๒.๒๙ %
อันดับ ๒	การดำรงตำแหน่งผู้บริหารของผู้หญิงในองค์กรต่างๆ	๑๙.๕๓ %
อันดับ ๓	สตรีต้องทำงานนอกบ้านและทำงานในบ้าน	๑๓.๙๙ %
อันดับ ๔	ภาพที่สังคมมองผู้หญิงทำแท้ง และท้องก่อนแต่ง	๑๒.๓๗ %
อันดับ ๕	สตรีได้รับเงินเดือนไม่เท่ากับผู้ชายในขณะที่มีตำแหน่งเท่ากัน	๑๐.๘๒ %

สิทธิเสมอภาคของสตรีในบทบาททางการเมือง

อันดับ ๑	สตรีควรได้รับโอกาสที่มากขึ้นในการดำรงตำแหน่งทางการเมือง	๓๕.๓๗ %
อันดับ ๒	สตรีสามารถเป็นผู้นำความคิดทางการเมือง	๒๐.๑๔ %
อันดับ ๓	การปรับบทบาทของตนเองทางการเมืองให้ไปสู่สากลหรือระดับอาเซียน	๑๖.๐๕ %
อันดับ ๔	ควรศึกษาผู้นำทางการเมืองที่เป็นสตรีที่เก่ง ดี เข้มแข็งมาเป็นแบบอย่าง เช่น อองซานซูจี อินทิรา คานธี เป็นต้น	๑๔.๖๔ %
อันดับ ๕	ต้องกล้าตัดสินใจ กล้าชน กล้าปะทะด้วยเหตุผลที่ถูกต้อง	๑๓.๘๐ %

การเปลี่ยนแปลงของโลกทางสังคม และโลกทางวัฒนธรรมทำให้ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคระหว่างสตรีกับบุรุษตามกฎหมายเท่าเทียมกัน เพราะการทำพันธสัญญาระหว่างประเทศเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติแก่สตรี แต่ดูเหมือนว่าสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคจะเท่าเทียมกันเพิ่มขึ้นก็จริง แต่เป็นเพียงการเพิ่มขึ้นอย่างช้าๆ ซึ่งโพลกลับชี้ว่า บทบาทของสตรีกลับแย่ลงเพราะการเสถียรวัฒนธรรมต่างชาติที่มากเกินไป หรือการแก้ปัญหาเกี่ยวกับสตรีที่เกิดขึ้นในอดีตเป็นเพียงภาพลวงตาของสังคมในปัจจุบันที่ทำให้เห็นว่า สตรีกับบุรุษเท่าเทียมกันทุกๆ ด้าน จนนำไปสู่ปัญหา

ทางสังคมที่มีความซับซ้อนยิ่งขึ้น หรือ เป็นเพราะการสนับสนุน ส่งเสริมสตรีที่ไม่ทั่วถึง หรือ การที่รัฐบาล และหน่วยงานรัฐ ไม่เอาใจอย่างจริงจัง หรือการไม่เห็นความสำคัญและการได้รับโอกาสของสตรีในด้านต่างๆ จึงทำให้สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคเป็นเพียงตัวบทกฎหมายเท่านั้น จึงมีผลในทางปฏิบัติน้อย คงจะต้องหาวิธีการจัดการกับปัญหาและการพัฒนาบทบาทสตรีต่อไป ว่าจะมีแนวคิดใด กระบวนทัศน์ใดนำไปสู่การแก้ปัญหาและพัฒนาบทบาทของสตรีให้มีความยั่งยืน และให้มีสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคอย่างเท่าเทียมจริงๆ

๖. พระพุทธศาสนากับการพัฒนาบทบาทสตรี

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแรกในโลกที่ให้โอกาส ยกย่องส่งเสริม สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคให้กับสตรีอย่างเท่าเทียมกัน เพราะพระพุทธศาสนาเชื่อว่า สตรีหรือบุรุษก็ตามที่มี หิริ มีสติ และเป็นสัมมาทิฐิ ก็สามารถจะบรรลุธรรมได้เท่ากัน ดังพระพุทธดำรัสที่ว่า “ยานชนิดนี้มีอยู่แก่ผู้ใด (หิริ สติ สัมมาทิฐิ) จะเป็นหญิงหรือชายก็ตาม ย่อมเข้าถึงพระนิพพานได้ด้วยยานนี้แหละ”^{๒๕} ดังนั้น หิริ สติ สัมมาทิฐิ จึงเปรียบเครื่องชี้วัดของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพศชายหรือเพศหญิงแต่ประการใด นอกจากนี้พระพุทธองค์ทรงเปิดอนุญาตให้สตรีบวชในพระพุทธศาสนา และสามารถที่จะเข้าถึงโมกธรรมได้ ก็เท่ากับว่า การยอมรับในศักยภาพของสตรีที่เท่าเทียมกับบุรุษแม้ว่าจะแตกต่างทางธรรมชาติของร่างกายและจิตใจ ก็ไม่ได้ทำให้ศักยภาพด้านอื่นๆ ด้อยไปด้วย^{๒๖}

สตรีในความหมายของผู้เขียน หมายถึง ผู้หญิงที่นับถือพระพุทธศาสนาซึ่งแบ่งเป็น ๓ จำพวก คือ ๑) ภิกษุณี คือ นักบวชที่เป็นผู้หญิงปฏิบัติศีล ๓๑๑ ข้อแม้ว่าในคณะสงฆ์ไทยฝ่ายเถรวาทจะไม่รับรองก็ตามแต่ก็ถือได้ว่าจัดอยู่ในบุคคลทางพระพุทธศาสนาเช่นกัน ๒) แม่ชี เป็นสตรีกึ่งนักบวชแม้ว่าจะไม่ได้ลืทธิเท้านักบวชทั่วไปแต่ก็ถือว่าเป็นสตรีในพระพุทธศาสนาเพราะปฏิบัติศีล ๘ ข้อ มากกว่าคฤหัสถ์สตรีทั่วไปและ ๓) อุบาสิกา เป็นสตรีที่รับปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนโดยการอยู่ครองเรือน^{๒๗}

^{๒๕} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๔๖/๓๗.

^{๒๖} ปรีชาต นนทกานันท์, แนวความคิดเกี่ยวกับสตรีในพุทธปรัชญา, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓,) หน้า ๖-๗.

^{๒๗} ลักขณวัฒน์ ปาละรัตน์, *สตรีในมุมมองพุทธปรัชญา*, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๔๖-๔๗.

ปฏิบัติศีล ๕ ข้อ จะเห็นได้ว่า สตรีในพระพุทธศาสนาทั้ง ๓ จำพวกยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน บางท่านก็สามารถที่จะพัฒนาตนเองให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายและด้านจิตใจก่อน จึงนำผลของการพัฒนานั้นนำไปแก้ปัญหาลังคมได้

๖.๑ หลักธรรมสำหรับการพัฒนาสตรีตามแนวพระพุทธศาสนา

ความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของพระพุทธศาสนาอยู่ที่คุณภาพ ศักยภาพของชาวพุทธทั้งหลายที่ทำหน้าที่ในฐานะของพุทธศาสนิกชน และการทำหน้าที่ของตนเอง ซึ่งจะต้องมีความสามัคคีปรองดองกัน ที่จะร่วมกันทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาทั้ง ๔ ด้าน คือ ๑. ด้านการศึกษาธรรม ๒. ด้านการปฏิบัติธรรม ๓. ด้านการเผยแผ่ธรรม และ ๔. ด้านการปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา^{๒๔}หน้าที่ทั้ง ๔ ประการนี้เป็นการทำงานเพื่อการดำรง มั่นคงอยู่ของพระพุทธศาสนาต่อไป ส่วนการทำหน้าที่ของสตรีในฐานะชาวพุทธพระพุทธรองค์ทรงวางไว้ชัดเจน ในส่วนฝ่ายสตรีที่เป็นบรรพชิต มีการปฏิบัติพระวินัย ถึง ๓๑๑ ข้อ ส่วนแม่ชีได้กำหนดอยู่ที่ ๘ ข้อ และส่วนสตรีชาวพุทธได้ทรงกำหนดเพียง ๕ ข้อ และยังมีธรรมอีกหลายประการที่จะต้องปฏิบัติ แต่หน้าที่สำคัญของสตรีที่เป็นชาวพุทธในการพัฒนาตนเอง ก็คือ หลักธรรม ซึ่งสามารถที่จะพัฒนาบทบาทของตนเองและเป็นไปเพื่อการแก้ปัญหาทางสังคม หรือจะเรียกว่า การป้องกันการเกิดปัญหาทางสังคม และปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นแล้ว ก็สามารถที่จะไปปรับแก้ปัญหาได้เช่นกัน หลักธรรมสำหรับการพัฒนาสตรีให้มีศักยภาพในการแก้ปัญหาสังคม ดังต่อไปนี้

๑) **หลักไตรสิกขา** คือ หลักการศึกษาและการปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองอันเป็นลักษณะกระบวนการเป็นขั้นการพัฒนาโดยมีจุดเริ่มต้น ท่ามกลาง และขั้นสุดท้าย ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับความมีวุฒิทางองค์ความรู้ที่สามารถตอบโจทย์การพัฒนาได้ทุกรูปแบบเพราะหากสตรีมีปัญญาตามแนวที่กล่าวไว้ในพระพุทธศาสนานั้นก็แปลว่า สตรีพร้อมที่จะทำหน้าที่เพื่อส่วนรวมหรือพร้อมที่แก้ไขปัญหาระดับสังคม

การพัฒนาตนเองด้วยหลักไตรสิกขานั้น เป็นการแก้ปัญหาที่ตรงจุดกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้จริงๆ และไม่นำไปสู่ปัญหาที่ต่อเนื่อง หมายความว่า การแก้ไขปัญหาด้วยระบบการบริหารแนวตะวันตกนั้นเป็นการแก้ไขปัญหาคิดเฉพาะหน้าเท่านั้น หากได้เป็นการแก้ปัญหายั่งยืนไม่ ฉะนั้น การพัฒนาสตรีตามหลักไตรสิกขา จึงเป็นแนวทางหรือเครื่องมือที่จะพัฒนาทั้งระบบให้เกิดความสมบูรณ์ของความ เป็นมนุษย์อย่างแท้จริง ทรงระบุไว้ ๓ ประการ คือ ๑. อธิศีลสิกขา การศึกษา และการปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง

^{๒๔}กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, **การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : อรุณลาดพร้าว, ๒๕๔๕), หน้า ๓๒๕.

กับระบบศีล ๒. อธิจิตสิกขา การศึกษาและการปฏิบัติที่เกี่ยวกับระบบสมาธิ และ ๓. อธิปัญญาสิกขา การศึกษาและการปฏิบัติที่เกี่ยวกับระบบปัญญา^{๒๔}

หลักการไตรสิกขาทั้ง ๓ ประการ พระพุทธองค์ตรัสสอนบรรพชิตเป็นส่วนใหญ่มากหรือเป็นองค์ธรรมสำหรับพัฒนาพระสงฆ์ เพราะในการศึกษาและปฏิบัติเพื่อให้ถึงพรหมจรรย์ แต่กระนั้น ถ้ามองในแง่ขององค์ธรรม และฐานะที่จะศึกษาและปฏิบัติ สตรีน่าจะมีสิทธิ์ที่จะนำหลักไตรสิกขามาพัฒนาตนเองรวมไปถึงพัฒนาผู้อื่นหรือนำไปแก้ไขปัญหาทางสังคมได้

๒) บุญกิริยาวัตถุ คือ ที่ตั้งของการทำบุญให้เกิดขึ้น เป็นการเสียสละทรัพย์ และแรงกายแรงใจ รู้จักประสานประโยชน์ ช่วยเหลือในกิจของบุคคลอื่นในระดับสังคมส่วนรวม โดยเฉพาะนั้นจะต้องอุปถัมภ์บรรพชิตเรื่องปัจจัยสี่อันเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตพรหมจรรย์ แม้กระทั่งมอบความรู้ในเรื่องธรรมะให้กับผู้อื่นยังถือว่าได้บุญ ที่สำคัญการทำบุญนั้นจะต้องได้รับความสุขกายสบายใจเป็นผลตอบแทน มากน้อยเท่าไรไม่เป็นประมาณแต่เป้าหมายนั้นให้รู้จักเสียสละความเห็นแก่ตัวทั้งทรัพย์ สิ้นเงินทอง หรือกำลังกาย กำลังใจ พระพุทธองค์ทรงวางไว้ ๓ ประการ คือ ๑. ทาน การสละให้ ๒. ศีล การปฏิบัติศีล และ ๓. ภาวนา การเจริญภาวนา^{๒๕}

หลักของบุญกิริยาวัตถุจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับคุณวิเศษที่จะต้องทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้อื่นในเบื้องต้นหากมองในภาพรวมมีหลักการคล้ายกับหลักไตรสิกขาซึ่งเป็นแนวความคิดพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่ดำรงตนอยู่ในคุณงามความดีงามของสังคม ไม่เห็นแก่ตัวที่จะได้รับความสุขสบายอยู่ฝ่ายเดียว คิดที่จะแผ่ความสุข ความสบายให้กับบุคคลอื่นๆ อยู่เสมอ เมื่อทั้งตนเอง และบุคคลอื่นพร้อมสมบูรณ์ด้วยปัจจัยสี่ เป็นต้น ก็เป็นให้เกิดการพัฒนากาย และใจ ได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างสูงสุด จึงกล่าวได้ว่า หลักการบุญกิริยาวัตถุ เป็นการสร้างเหตุพัฒนาตนเพื่อไต่ระดับคุณธรรมที่สูงขึ้นไป จนสร้างสันติภาพภายในของตน และสร้างสันติภาพภายนอกที่เกี่ยวกับสังคมต่อไป

๓) หลักอริยสัจ คือ หลักการของความจริงอันประเสริฐ ที่จะนำไปการเรียนรู้เรื่องราวและทางออกของปัญหาในชีวิตมนุษย์ในโลก พระพุทธเจ้าทรงค้นพบหลักการนี้จึงนำมาสอนแก่ชาวพุทธ เพื่อจะให้มันเป็นเครื่องมือสำหรับการแก้ปัญหาอย่างสิ้นเชิง พร้อมทั้งเสนอทางออกสำหรับทุกปัญหาว่าแต่ละสิ่งที่มนุษย์กำลังเผชิญอยู่นั้นก็เพราะมนุษย์เป็นตัวสร้างปัญหา แต่มนุษย์หาได้รู้ถึงต้นสายปลายเหตุของการเกิดปัญหานั้น จึงทำให้มนุษย์ยังแก้ปัญหา ปัญหาที่ยิ่งเพิ่มขึ้นทุกวันและไม่มีทีท่าว่าจะแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ เพราะมนุษย์ไม่แก้ปัญหที่สาเหตุและไม่ใช้วิธีการแก้ปัญหาของมนุษย์ตามหลักอริยสัจ พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนไว้ ๔ ประการ คือ ๑) ทุกข์ คือ ปัญหาของมนุษย์ ๒) สมุทัย คือ

^{๒๔} อ.จ.ติก. (ไทย) ๒๐/๘๗/๓๑๒, ๒๐/๙๐/๓๑๘.

^{๒๕} อ.จ.นวก. (ไทย) ๒๓/๑๒๖/๒๑๕ - ๒๑๘.

สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาของมนุษย์ ๓) นิโรธ คือ เป้าหมายของการแก้ปัญหาของมนุษย์ ๔) มรรค คือ วิธีการแก้ปัญหาของมนุษย์^{๓๑}

อริยสัจ ๔ ที่กล่าวมาเป็นการวิเคราะห์การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและอย่างยั่งยืนซึ่งจะไม่นำไปสู่ปัญหาอีก ฉะนั้น การพัฒนาสติในการเพิ่มขีดความสามารถในการแก้ปัญหา สติทั้งหลายจำเป็นจะต้องมีหลักการ มีเครื่องมือที่ทรงคุณค่า หรือ อาวุธที่ทรงพลังในการเข้าไปแก้ปัญหาจึงต้องเรียนรู้ และถอดรหัสระบบของปัญหาอย่างเข้าใจ และนำเสนอการแก้ปัญหาในรูปของกระบวนการที่รวมมรรควิธีหรือทางรอดสำหรับมนุษย์ไว้ในศักยภาพของสติทั้งหลาย

๔) หลักเบญจศีล คือ การงดเว้นจากการทำชั่วทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นที่ลับหรือที่แจ้งก็ไม่กระทำหรือเว้นจากสิ่งเหล่านั้น เพราะถ้าเกิดว่าใครก็แล้วแต่ไปกระทำเข้าก็จะมีผลเป็นบาป คือความรื้อนรุ่มแห่งจิตใจ ฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติป้องกันแก่ภุชงค์ทั้งหลาย ให้ถือปฏิบัติศีล ๕ ประการ เพื่อความไม่เบียดเบียน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยแห่งสังคม เพื่อความไม่เดือดร้อนแห่งตนและบุคคลอื่นๆ บุคคลใดถือปฏิบัติ งดเว้นจากศีล ๕ ประการ คือ ๑) ไม่ฆ่าสัตว์ ๒) ไม่ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ในโลก ๓) ไม่คบชู้ภรรยาของผู้อื่น ๔) ไม่กล่าวคำเท็จ ๕) ไม่ประกอบการดื่มสุราและเมรัย^{๓๒}

การรักษาศีล ๕ สำหรับภุชงค์ คือ ชาวบ้านผู้ยังแสวงหาวัตถุหรือสิ่งเสพบริโภครูปต่างๆ เมื่อทุกคนก็อยากได้อยากรับให้มากที่สุด คนที่มีกำลังอ่อนแอกว่า ก็มีโอกาสน้อยกว่า สังคมก็เดือดร้อนเต็มไปด้วยการเบียดเบียนแย่งชิง ด้วยเหตุนี้พระพุทธองค์จึงทรงวางหลักศีล ๕ ไว้เป็นกรอบหรือเป็นขอบเขต ว่าใครจะแสวงหาอย่างไรก็ทำไป แต่ขอให้อยู่ในขอบเขตที่จะไม่ละเมิดศีล ๕ ข้อนี้ แล้วสังคมก็จะสงบสุขพอสมควร ไม่ถึงกับลุกเป็นไฟ ทุกคนก็จะพอยู่กันได้ และมีความสุขได้มากบ้างน้อยบ้าง^{๓๓} การบัญญัติศีล พระพุทธเจ้าทรงเล็งเห็นความถูกต้องตามครรลองคลองธรรม ด้วยทรงดำริให้เป็นประโยชน์แก่กันและกัน ไม่ให้มนุษย์เบียดเบียนแก่กัน แย่งทรัพย์สมบัติ แย่งสามีภรรยา กล่าวโทษบุคคลอื่นที่ปราศจาก ความจริงและเพื่อไม่ให้บุคคลหลงลืมสติปัญญาของตน ซึ่งเป็นคำสอนที่มีอยู่ในศาสนาที่ดีทุกศาสนา จึงได้ชื่อว่า เป็นการบัญญัติอันชอบธรรม อันเป็นข้อดีวันของภุชงค์ที่นับถือพระพุทธศาสนา

^{๓๑} ที.ม. (ไทย) ๑๙/ ๑๖๖๔-๑๖๗๓/๔๑๙ - ๔๒๑.

^{๓๒} อ.จ.ป.พ.จก. (ไทย) ๓๖/๑๗๔/๓๗๒.

^{๓๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : กรมการปกครอง, ๒๕๔๐), หน้า ๑๘.

๖.๒ กระบวนวิธีการพัฒนาสตรีตามแนวพระพุทธศาสนา

วิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนา จะใช้หลักไตรสิกขาเป็นหลัก ซึ่งจะเหมาะสมสำหรับการฝึกปฏิบัติธรรมของฝ่ายบรรพชิต ส่วนคฤหัสถ์ จะปฏิบัติเกี่ยวกับหลักบุญกิริยาวัตถุซึ่งทั้ง ๒ หลักการก็มีน้อยอย่างเดียวกัน คือ สามารถที่ใช้หลักการมาประยุกต์ใช้ร่วมกันได้ ส่วนบทความนี้ แม้ว่าสตรีจะเป็นมนุษย์ในนิยามความหมายทั่วไปก็ตาม การพัฒนาสตรีในทางพระพุทธศาสนาก็ยังสนับสนุนส่งเสริมและเปิดโอกาสให้สตรีได้มีบทบาทเป็นผู้นำการแก้ปัญหาทางสังคมด้วยเช่นกัน กระบวนการพัฒนาสตรีนั้น แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ

ระดับที่ ๑ การวางรากฐานสำหรับการเป็นอุบาสิกา และเพื่อพัฒนาคุณสมบัติของความเป็นอุบาสิกาที่ดีเป็นการวางรากฐานที่เอื้อต่อการพัฒนาโดยเริ่มตั้งแต่เด็กจึงเป็นภาระหน้าที่ของพ่อแม่ที่จะต้องสร้างความใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะวันธัมมัสสวณะ จะต้องนำบุตรธิดามาที่วัด ให้ประกาศความเป็นพุทธมามกะให้รู้จักการกราบ การไหว้ การนอบน้อม ให้มีความมั่นคงต่อพระรัตนตรัย ให้รู้จักบริจาคทาน อันเป็นการเสียสละซึ่งเป็นการนำมาซึ่งกองแห่งบุญ ดังกรณีของนางวิสาขามหาอุบาสิกา ท่านได้รู้จักการกราบและนับถือพระรัตนตรัยอย่างสูงสุดตั้งอายุ ๗ ขวบ ตลอดชีวิตของนางมีพระรัตนตรัยเป็นที่ตั้ง ที่พึงระลึกถึงตลอดเวลา จะเห็นได้ว่า การพัฒนาจุดยืนในเบื้องต้นเป็นสิ่งสำคัญที่จะพัฒนาสตรีในด้านอื่นๆ ต่อพระพุทธองค์ทรงวางหลักเบื้องต้นให้สำหรับอุบาสิกาตรวจสอบตัวเองว่ามีความเหมาะสมที่จะพัฒนาตนเองตามแนวพระพุทธศาสนาหรือไม่ ทรงตรัสไว้ ๕ ประการ คือ ๑) ประกอบด้วยศรัทธา ๒) มีศีลบริสุทธิ์ ๓) ไม่ถือมงคลตื่นข่าวคือเชื่อกรรมไม่เชื่อมงคล ๔) ไม่แสวงหาเขตบุญนอกพุทธศาสนา และ ๕) บำเพ็ญบุญแต่ในพุทธศาสนา^{๓๔} จึงเป็นอุบาสิกาประเภทที่ดีนี้จึงเน้นไปที่ความศรัทธาเป็นประการสำคัญ จากศรัทธาที่มีต่อพระรัตนตรัยอย่างมั่นคง ศรัทธาในศีล ศรัทธาในบุญ จนขึ้นไปโดยลำดับและจะก้าวเลยไปถึงอริยบุคคลระดับโสดาบัน^{๓๕} ต่อไป

ระดับที่ ๒ การวางรากฐานด้านจิตใจ จะต้องเริ่มการปฏิบัติศีล เพราะศีลเป็นบาทฐานของสมาธิ เพื่อยกระดับจิตมีความตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวต่ออารมณ์ที่มากระทบโดยทั่วไปสตรีย่อมมีอารมณ์อ่อนไหว มีความอ่อนโยน จึงทำให้ความตั้งมั่นแห่งจิตใจหวั่นไหวไปตามกระแสโลกธรรมได้ง่าย จนบางครั้งก็เกิดผลเสียมากกว่าผลดีไป ซึ่งจะต้องได้รับการพัฒนาสมาธิจึงมีความสำคัญอันดับต้นๆ ในขั้นนี้การพัฒนาของสตรีนอกจากภาคการปฏิบัติ ยังมีภาคของทฤษฎีหรือองค์ความรู้ด้านธรรมะทั้งศีล

^{๓๔} วจ. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๗๕/๒๓๐.

^{๓๕} พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตญาโณ), **เนตศธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ธีรพงษ์การพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๑๔๕.

และสมาธิไปพร้อมๆกัน อันเป็นเป็นการเพิ่มพูนศักยภาพ และขีดความสามารถเพื่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการเตรียมความพร้อมเพื่อการแก้ปัญหาทางสังคม

ระดับที่ ๓ การวางรากฐานทางด้านปัญญาหรือการภาวนา ซึ่งเมื่อพัฒนาดีแล้ว และสมาธิอย่างดีแล้ว รากฐานด้านปัญญามีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อสตรี เพราะปัญญา หมายถึง ความรอบรู้ต่อโลกที่เป็นจริงตามสภาวะธรรมชาติ สภาวะของการเห็นธรรม สภาวะการเข้าใจธรรมตามที่มันเป็นอยู่ จนสามารถสลัดออกจากสิ่งที่ยึดถือตามคติตัวตนออกเสีย ในอริยมรรคมีองค์ ๘ ได้กล่าวถึง ปัญญาไว้ ๒ ประการ คือ สัมมาทิฏฐิ หมายถึง ความเห็นที่ถูกต้อง เป็นการเห็นตามครรลองคลองธรรม เห็นความดีเป็นความดี เห็นความชั่วเป็นความชั่ว เห็นทุกข์เป็นทุกข์ เห็นเหตุให้เกิดความทุกข์ เป็นต้น และสัมมาสังกัปปะ หมายถึง ความดำริที่ถูกต้อง เป็นความคิดที่จะออกจากกามคุณที่เสพอยู่ เป็นความคิดที่จะไม่มีความพยาบาทต่อผู้ใด เป็นความคิดที่จะไม่มีการเบียดเบียนต่อผู้ใด ฉะนั้น เมื่อสตรีใดมีความเห็นและความคิดที่ถูกต้อง เมื่อนั้นองค์ธรรมต่างๆ ทั้งภาคปริยัติและปฏิบัติจากปรากฏในใจของสตรีผู้นั้น จึงกล่าวได้ว่า ปัญญาเป็นตัวนำชีวิตให้ดำเนินไปอย่างถูกต้อง และเป็นแบบอย่างของสตรีชาวพุทธทั่วไป

กระบวนการวิธิการพัฒนาสตรี เป็นการพัฒนากาย คีล จิตและปัญญาให้มีความพร้อม เกิดศักยภาพ ขีดความสามารถอย่างที่สุดในทุกๆ ด้าน จนนำไปสู่การแสดงธรรม การปฏิบัติธรรม การเป็นผู้นำพิธีกรรมต่างๆ หรือแม้แต่การยกระดับของศีลให้มากกว่า ศีล ๕ ของภุคีสถ์ ไปสู่ ศีล ๘ ของแม่ชี และยกขึ้นไปสู่ความเป็นภิกษุณี ซึ่งมีการปฏิบัติศีลถึง ๓๑๑ ข้อ ดังนั้น กระบวนการพัฒนาสตรีตามแนวพระพุทธศาสนาจึงเป็นกระบวนการเตรียมความพร้อมให้กับตนเอง ผีกตนเองให้เป็นแบบอย่างที่ดีสังคมต้องการจนนำไปสู่การยอมรับในศักยภาพ ความสามารถในการเป็นผู้หน้าที่ดี หรือมีคุณลักษณะที่จะไปพัฒนาและแก้ปัญหาให้กับสังคมได้อย่างแท้จริง

๗. บทสรุป

บทบาทของสตรีในอดีตไม่มีสิทธิ เสรีภาพ และความไม่เสมอภาค อันแสดงถึงภาพปรากฏของความแม่และเป็นภรรยาที่จะต้องดูแลครอบครัว ดูแลบุตรธิดา เป็นบทบาทหลัก ซึ่งกำหนดโดยวัฒนธรรมทางสังคม เพศภาวะของสตรี และการกำหนดของบุรุษที่เอาเปรียบและมีอำนาจมากกว่าที่มองว่าเป็นเพศที่อ่อนแอ แต่เมื่อโลกหมุนไปอย่างยาวนานทำให้โครงสร้างทางวัฒนธรรม และสังคมของสตรีเปลี่ยนแปลงไป เกิดการเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ ความไม่เสมอภาค การเกิดปัญหาเกี่ยวกับสตรีเพศ และความไม่เป็นธรรมทางสังคม จนนำไปสู่การระบุงความ เท่าเทียมกันในกฎหมายทางการปกครองบ้านเมือง เป็นผลทำให้สตรีมีการรับรองความเป็นมนุษย์อย่างเป็นทางการ ทำให้ปัจจุบันระหว่างสตรีกับบุรุษไม่มีความแตกต่างกัน สตรีต้องออกไปทำงานนอกบ้าน มีอาชีพใหม่เกิดขึ้น

มากมาย มีบทบาทใหม่ คือ การเป็นผู้นำประเทศ ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรต่างๆ ในขณะที่บทบาทสตรีไทยกำลังเพิ่มมากขึ้นแต่โพล กลับชี้ว่าบทบาทของสตรีตกต่ำลงเพราะการเสพวัฒนธรรมต่างชาติที่มากเกินไป

ในขณะที่ทุกมุมโลกในอดีตจำกัดสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของสตรี แต่พระพุทธศาสนากลับยกย่องให้ความเท่าเทียมกันระหว่างชายหญิงกว่า ๒,๕๐๐ กว่าปี ในฐานะเพื่อน ผู้ร่วมเกิด แก่ เจ็บ และตาย ดังนั้น การอนุญาตให้สตรีบวชจึงเป็นก้าวแรกที่จะให้ความเป็นธรรม แก่สตรี และเป็นมิติการพัฒนาบทบาทของสตรีให้เกิดศักยภาพในการทำหน้าที่ของความเป็นชาวพุทธอย่างเต็มที่ จนนำไปสู่การแก้ปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นด้วยการศึกษารวม การเผยแพร่ธรรม การปฏิบัติ และการปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาเพื่อให้มนุษย์ทุกคนได้รับความสุขและพบกับเป้าหมายของชีวิตอย่างแท้จริง นั่นคือ พระนิพพาน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกพร้อมทั้งอรรถกถา ๙๑ เล่ม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา
มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. **การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์
สภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕.

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. **ข้อมูลผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น**. ข้อมูล ณ วันที่
๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๓ ส่วนวิจัยและพัฒนาระบบ รูปแบบและโครงสร้าง สำนักพัฒนาระบบ รูป
แบบและโครงสร้าง.

การุณย์ลักษณ์ พหลโยธิน. **ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานการณ์ทางเพศกับการเมือง**. วารสารวิจัย
รามคำแหงปีที่ ๑๑ ฉบับพิเศษ ๑ เดือน กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๑.

ปราณี วงศ์เทศ. **เพศและวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๔๔.

ปัทมา ว่าพัฒนางค์. **วารสาร ประชากรและการพัฒนา**. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัย
มหิดล. ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๖ พ.ศ. ๒๕๕๔.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม**. กรุงเทพมหานคร : กรม
การปกครอง, ๒๕๔๐.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ลีตญาโณ). **นิติธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ธีรพงษ์การ
พิมพ์, ๒๕๓๗.

พระมหากมล ถาวโร (มิ่งคำมี). **การศึกษาวิเคราะห์บทบาทสตรีในพระพุทธศาสนา** : ศึกษากรณี
เฉพาะบทบาทของสตรีในสังคมไทยปัจจุบัน. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๔๒.

ราชกิจจานุเบกษา. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับพ.ศ. ๒๕๕๐.

ลักษณะวัตต์ ปาละรัตน์. **สตรีในมุมมองพุทธปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

(๒) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

<http://www.siamrath.co.th/web/?q=node/38530>

<http://kanchanapisek.or.th/kp8/nrs/nrs201.html>

<http://www.manager.co.th/Travel/ViewNews.aspx?NewsID=9530000074911>

<http://www.oknation.net/blog/surasakc/2010/04/09/entry-1>

<http://atcloud.com/stories/74557>

<http://archive.lib.kmutt.ac.th/index.php?option=com>

<http://www.tnnthailand.com/news/details.php?id=16346>

http://www.gender.go.th/womenfund/pdffund/fundwomen_21022555.pdf

<http://gender.dip.go.th>

http://www.nhrc.or.th/menu_content.php?doc_id=29

<http://old.women-family.go.th/women2/GenderNew/Article/womenright.pdf>